

Beata Bigaj-Zwonek

<http://orcid.org/0000-0003-1316-375X>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

beata.bigaj@ignatianum.edu.pl

Izabela Kaczmarzyk

<http://orcid.org/0000-0001-7310-2209>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

izabela.kaczmarzyk@ignatianum.edu.pl

Monika Stankiewicz-Kopeć

<http://orcid.org/0000-0003-1650-3887>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

monika.kopiec@ignatianum.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2025.5104.01

Edytorial

Proponujemy Państwu lekturę kolejnego numeru „Perspektyw Kultury”, szczególnie dla nas ważnego tematycznie, ponieważ poświęconego wielowiekowym związkom Towarzystwa Jezusowego z dziejami kultury. Poszczególne artykuły stanowią badawczy namysł nad jezuickimi źródłami i śladami, współtworzącymi materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe. Obejmuje ono znaczenie wybranych postaci, wydarzeń, miejsc, dzieł i obiektów, dzięki którym kształtowały się więzi oraz budowały tradycje o jezuickiej proveniencji. Dziedzictwo to zarówno w perspektywie historycznej, jak i współczesnej niesie ze sobą uniwersalne, wciąż aktualne wartości, pozwalające wzbogacać oraz dopełniać wiedzę o przeszłości, kształtować tożsamość kulturową, a przede wszystkim prowadzić dyskurs o kulturowej roli Towarzystwa Jezusowego.

Niniejszy tom stanowi efekt prac zespołu badawczego związanego z realizowanym w latach 2024–2027 projektem „Wzrost potencjału badawczego w naukach o kulturze i religii w obszarze wkładu kulturowego jezuitów” („Regionalna inicjatywa doskonałości” ogłoszonego komunikatem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 czerwca 2023 r.). W numerze znalazły się artykuły naukowe poświęcone wybranym, związanym przede wszystkim z Krakowem i Małopolską, aspektom dziedzictwa kulturowego jezuitów, zwłaszcza tym zapoznanym, mało znanym, które są szczególnie warte przypomnienia, reinterpretacji i analizy w kontekście współczesnych badań humanistycznych.

Na początku uwaga została poświęcona znaczeniu źródeł jezuickich zgromadzonych w krakowskim Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego. Znaczenie digitalizacji tych zbiorów przedstawili w artykule *Jezuickie Archiwum Cyfrowe* Andrzej Paweł Bieś SJ i Dariusz Kuźmina. Autorzy wskazali, że powstanie Jezuickiego Archiwum Cyfrowego (JAC), które doskonale wpisuje się we współczesne trendy w humanistyce cyfrowej, spełnia funkcję nowoczesnego warsztatu naukowego, dzięki czemu badacze mają możliwość dotarcia do mało

znanych rękopisów i druków oraz publikacji związanych tematycznie z dziejami jezuitów, szczególnie krakowskich i małopolskich. Potencjał tego rodzaju źródeł przeanalizował Bogdan Zemanek w artykule *Dwadzieścia tysięcy stron kulturoznawczej żeglugi: miesięcznik „Misje Katolickie” (1882–1939) jako zasób badawczy*.

Kolejna grupa artykułów podejmuje syntetyczną refleksję nad zagadnieniami związanymi z wybranymi źródłami jezuickimi, stanowiącą efekt przeprowadzonych kwerend archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych. Beata Bigaj-Zwonek w artykule *Antoni Reichenberg SJ: opiekun ubogich, malarz, kolega Jana Matejki* przypomniła biografię tego polskiego artysty-jezuitę oraz poddała analizie i interpretacji jego spuściznę twórczą. O relacjach pomiędzy kontrowersyjnym pisarzem młodopolskim Stanisławem Przybyszewskim a związanym z Krakowem jezuitą Janem Pawelskim SJ traktuje artykuł *Pośrednik „długo błakającej się po manowcach duszy”. Wokół pojednania z Kościołem Stanisława Przybyszewskiego oraz roli, jaką w tym względzie odegrał ks. Jan Pawełski SJ* autorstwa Moniki Stankiewicz-Kopeć. Natomiast Péter Erdősi na podstawie relacji ocalałych z epidemii dżumy pokazał, jak jezuici radzili sobie z kryzysem i próbowali zwalczać zarazę. Jego artykuł *The response of the Transylvanian Jesuit mission to the plague of 1585–86* poświęcony został transylwańskiej misji jezuickiej wspieranej przez króla Stefana Batorego.

W dalszej części numeru znalazły się artykuły będące efektem podjętych przez autorów mikroanaliz i studiów przypadku związanych z jezuickim piśmiennictwem oraz dziełami sztuki. Tę grupę tekstów otwiera artykuł Małgorzaty Rygielskiej, która skoncentrowała uwagę na zachowanym rękopisie Ignacego Skrockiego SJ. W artykule *Tynieckie „zabawy”. O jednym rękopisie Ignacego Skrockiego SJ (1799–1851)* autorka przeanalizowała „Opisanie przyjacielowi zabaw swoich i współmieszkańców Collegii Theologici Tynecensis Societatis Jesu. Anno 1828 mense 1 O[cto]bri” z punktu widzenia, roli, jaką utwór ten odgrywa w poznaniu niematerialnego dziedzictwa jezuitów: ich praktyk dydaktycznych, zakresu i treści głoszonych nauk oraz ich zgodności z *Ratio studiorum*. Studium przypadku poświęcone jezuickiemu piśmiennictwu stanowi również artykuł Izabeli Kaczmarzyk zatytułowany *Górnośląska kultura religijna w czasach uprzemysłowienia (na przykładzie relacji Jana Badeniego SJ)*. Autorka skoncentrowała uwagę na opublikowanym na łamach „Przeglądu Powszechnego” tekście „Z wycieczki na Górny Szląsk” autorstwa Jana Badeniego SJ. Ostatnie dwa artykuły mają charakter analiz przeprowadzonych z punktu widzenia historii sztuki. Maria Szcześniak w artykule *Matka Boska zw. Kupiecką – studium przypadku* przyjrzała się jednemu z wyjątkowo cennych obrazów z Rezydencji Księży Jezuitów pw. św. Barbary przy Małym Rynku w Krakowie. Tom zamyka artykuł Barbary Hryszko pt. *Symbol kultu Serca Jezusa nad prezbiterium kościoła jezuitów w Krakowie – nowe badania*, w którym autorka poddała analizie dzieło wieńczące prezbiterium krakowskiej bazyliki Najświętszego Serca Pana Jezusa.